

IZVEŠTAJ O PRIKUPLJANJU PODATAKA 2023

Položaj dece na severu
Kosova

Funded by
the European Union

Izveštaj o prikupljanju podataka 2023

Položaj dece na severu Kosova

Autori:

Ljubiša Baščarević - Spoljni konsultant
Tim Domovika

Izdavač:

Domovik
Sutjeska bb, Severna Mitrovica
E-mail: office@domovik.org
www.domovik.org

OBJAVLJENO: 2023

OVA PUBLIKACIJA NASTALA JE UZ FINANSIJSKU PODRŠKU EVROPSKE UNIJE. NJEN SADRŽAJ ODGOVORNOST JE ISKLJUČIVO DOMOVIKA I NE PREDSTAVLJA NUŽNO STAVOVE EVROPSKE UNIJE.

DOMOVIK JE PODRŽAN OD STRANE KOSOVSKE FONDACIJE ZA CIVLNO DRUŠTVO KROZ EJA PROGRAM

1. SAŽETAK	5
2. METODOLOGIJA	7
3. PREGLED STANDARDA, NORMI I IZMENA POLITIKE I ZAKONODAVNOG OKVIRA	8
4. NALAZI KVALITATIVNOG/KVANTITATIVNOG PRIKUPLJANJA PODATAKA	10
4.1 OBRAZOVANJE.....	10
4.1.1 <i>Leposavić</i>	10
• Obrazovanje u ranom detinjstvu.....	10
INDIKATORI - Obrazovanje - Opština Leposavić.....	12
4.1.2 <i>Zubin Potok</i>	14
• Obrazovanje u ranom detinjstvu.....	14
• Pripremni predškolski program	15
• Niži razredi osnovnog obrazovanja.....	15
• Viši razredi osnovnog obrazovanja.....	15
• Srednjoškolsko obrazovanje	16
INDIKATORI - Obrazovanje – opština Zubin Potok.....	17
4.1.3 <i>Zvečan</i>	19
• Obrazovanje u ranom detinjstvu	19
• Pripremni predškolski program	20
• Niži razredi osnovnog obrazovanja.....	20
• Viši razredi osnovnog obrazovanja.....	21
• Srednjoškolsko obrazovanje	21
INDIKATORI – Obrazovanje - Opština Zvečan.....	21
4.1.4 <i>Škola Vlada Četković u Severnoj Mitrovici</i>	24
4.2 SOCIJALNA ZAŠTITA.....	25
4.2.1 <i>Leposavić</i>	25
• Usluge podrške samostalnom životu.....	26
• Savetodavno-terapijske i socijalno-edukativne usluge	26
• Usluge stanovanja/smeštaja.....	27
INDIKATORI - Socijalna zaštita - Opština Leposavić.....	28
4.2.2 <i>Zvečan</i>	30
• Usluge planiranja i evaluacije.....	30
• Usluge podrške samostalnom životu.....	31
• Savetodavno-terapijske i socijalno-edukativne usluge	31
• Stambene/smeštajne usluge	32
INDIKATORI - Socijalna zaštita - Opština Zvečan	33
4.2.3 <i>Zubin Potok</i>	34
• Usluge podrške samostalnom životu	35
• Savetodavno-terapijske i socijalno-edukativne usluge	35
• Usluge stanovanja/smeštaja	36
INDICATORS - Social Protection Zubin Potok Municipality	37
4.3 POLITIKE I PROPISI.....	38
4.3.1 <i>Akcioni plan o unapređenju zdravstvenih usluga za decu i roditelje koji su izradili centri za porodičnu medicinu</i>	38
• Opština Leposavić.....	38
• Opština Zvečan	39
• Opština Zubin Potok.....	39
• Opštinski akcioni plan za unapređenje statusa dece sa smetnjama u razvoju u Zubinom Potoku... 40	
5. ZAKLJUČCI I PREPORUKE	41
5.1 OBRAZOVANJE.....	41
5.2 SOCIJALNA ZAŠTITA.....	42
5.3 POLITIKA I PROPISI.....	42

1. Sažetak

Ovogodišnji proces prikupljanja podataka prilagođen je političkim i bezbednosnim okolnostima koje su apsolutno dominirale iznad svih drugih pitanja u svakodnevnom životu dece, kao i celokupnog stanovništva u obuhvaćenim opštinama Zvečan, Leposavić i Zubin Potok. Celokupno okruženje za sprovođenje dečijih prava bilo je izuzetno izazovno i nepovoljno za razvoj i dobrobit deteta. Pristup svim ključnim uslugama za decu ozbiljno je pogođen najnovijim političkim krizama na severu Kosova, što je dovelo do ozbiljnih kršenja prava deteta i pogoršanja situacije u mnogim oblastima koje su važne za psihofizički razvoj dece.

Negativna politička dešavanja i bezbednosni incidenti neizbežno su uticali i na pristup i na kvalitativne aspekte prava na obrazovanje i zdravstvenu zaštitu, a u velikoj meri i na usluge socijalne zaštite. Nepohađanje školske i predškolske nastave, prelazak na onlajn nastavu i rani završetak školske godine u junu 2023, ozbiljno su zabrinuli decu i roditelje za njihov ujednačen početak i postizanje željene osnove pre upisa narednih nivoa obrazovanja.

Uprkos svim preprekama, tim je uspeo da prikupi podatke u oblasti obrazovanja, socijalne zaštite i delimično politike i propisa, u oblasti zdravstvene zaštite i invaliditeta, čineći izuzetne napore u napovoljnih uslovima za sprovođenje aktivnosti u vezi sa prikupljanjem podataka.

Glavni nalazi u oblasti obrazovanja ukazuju na smanjenje broja dece u predškolskom i osnovnom obrazovanju, posebno u ruralnim područjima, ali i u nekim urbanim naseljima u svim obuhvaćenim opštinama, što je nastavak trenda iz 2022. Migracije iz ruralnih u urbana područja, interno unutar jedne opštine, i iz opština na severu Kosova u veće urbane centre u Srbiji, dobile su novu ubranu dinamiku, u kontekstu ozbiljnih bezbednosnih incidenata koji su se dešavali uzastopno u kratkom vremenskom periodu. Mnoge porodice su odlučile da se presele sa severa Kosova motivisane isključivo najboljim interesom svoje dece da žive i pohađaju školu u mirnom okruženju.

Što se tiče kvalitativnih aspekata, broj novouvedenih usluga u obrazovanju koje su dovele do poboljšanja kvaliteta obrazovanja bio je više simboličan nego sveobuhvatan. Bez funkcionalnih opštinskih uprava, nisu usvojeni nikakvi politički i regulatorni dokumenti u bilo kojoj oblasti dečijih prava, dok su budžetska sredstva ostala neiskorišćena. Sredstva su obezbeđena kroz budžetske linije koje podržava Ministarstvo prosvete, nauke i tehnološkog razvoja Srbije, a koje pokrivaju plate nastavnika i pomoćnog osoblja, kao i tekuće troškove u obrazovnim ustanovama. Nije bilo prostora za razvoj i unapređenje kvaliteta nastavne i školske infrastrukture. U takvim okolnostima, postojeće rupe i razlike u pristupu i kvalitetu obrazovanja za decu koja žive u urbanim i ruralnim područjima i bogatim i siromašnim naseljima dodatno su se produbile i ubrzale migracije. Deca sa smetnjama u razvoju ostaju bez dovoljne podrške u pristupu obrazovanju, dok se njihove porodice bore da prežive i pruže im bilo kakvu dodatnu pomoć. Sve škole i predškolske ustanove prijavile su nedostatak dovoljno prostora, inventara, opreme, nastavnih kabineta, didaktičkih materijala, mogućnosti za obuku nastavnika, savremenih nastavnih alata i drugih usluga koje utiču kako na pristup i kvalitet procesa obrazovanja, tako i na stvaranje stimulativnog okruženja za

učenje dece. Blagi napredak mogao bi da se uoči u broju i raznovrsnosti vannastavnih aktivnosti koje se nude deci, ali bez opipljivih inovacija u poređenju sa prethodnim godinama.

U oblasti socijalne zaštite, za razliku od 2022, pristup izvorima podataka, ovog puta, omogućio je dubinski pregled svih usluga dostupnih deci u potrebi i pružio priliku za analize njihovog uticaja na korisnike. Oblast socijalne zaštite nije jasno regulisana u okviru briselskog dijaloga Prištine i Beograda. U praksi se ove usluge podržavaju kako kroz kosovski sistem socijalne zaštite, tako i preko resornih ministarstava Srbije. Ovakva situacija stvara prepreke za pružaoce usluga kada je potrebna koordinacija i saradnja sa policijom i pravosuđem, s obzirom na to da se sistemi međusobno ne prepoznaju. Napredak je prepoznat u uspostavljanju usluga hraniteljstva u opštinama Leposavić i Zubin Potok, kao i u uvođenju usluge personalnog asistenta za decu sa smetnjama u razvoju u sve tri opštine. Ipak, kapacitet ove usluge nije dovoljan da pokrije svu decu u potrebi, a potrebni su dodatni napor za njeno jačanje, institucionalizaciju i obezbeđivanje dugoročne održivosti. U kontekstu globalnih ekonomskih kriza i inflacije izazvane spoljnim geopolitičkim faktorima, šema socijalne pomoći je veoma važan aspekt za ekonomski opstanak dece u siromašnim porodicama. U tom smislu, iznos dodeljen za dečiji dodatak i finansijsku pomoć njihovim porodicama na Kosovu mora da se uveća u skladu sa porastom životnih troškova. Ekonomske krize imaju nesrazmerno veći negativni efekat na socio-ekonomski najugroženije porodice, pa im je stoga potrebna pojačana podrška za zaštitu njihovog minimalnog životnog standarda kako bi ostale iznad granice siromaštva.

Napori centara porodične medicine u razvoju strateške vizije za trogodišnji period moraju da budu prepoznati u ovogodišnjem izveštaju o prikupljanju podataka. Postavili su strateške prioritete u prevenciji i zaštiti zdravlja dece u opštinama Zvečan, Zubin Potok i Leposavić, sa fokusom na imunizaciju, patronažu i efikasno prikupljanje, obradu i upravljanje podacima o deci. Ovo je veliki pomak u oblasti zdravstvene zaštite dece, od reaktivnog do proaktivnog pristupa, s obzirom na to da trogodišnji akcioni planovi sadrže konkretne mere i aktivnosti za njihovo sprovođenje uz dodeljene odgovornosti ključnih aktera.

Stagnacija i smanjeni nivo poštovanja i ispunjenja dečijih prava u ove tri opštine moraju da se shvate kao ozbiljno upozorenje svim relevantnim zainteresovanim stranama da umnože napore i resurse za poboljšanje kvaliteta usluga za decu u obrazovanju, zdravstvenoj i socijalnoj zaštiti. Potrebna su veća ulaganja u infrastrukturu, ljudske i tehničke resurse kako bi se unapredila situacija u sva tri ključna sektora. Nalazi ove procene treba da se koriste kao polazna osnova za planiranje hitnih intervencija, kratkoročno i srednjoročno planiranje ka postizanju neposrednih i dugoročnih efekata na stanje dečijih prava u ciljnim opštinama i širom Kosova.

2. Metodologija

Metodologija koju je Domovik osmislio za izveštaj o prikupljanju podataka za 2021¹, a koja je ažurirana i primenjena u izveštaju o prikupljanju podataka za 2022, korišćena je za procenu i u ovom izveštaju koji obuhvata 2023. Pre nekoliko godina, Domovik je razvio alat za sistematsko prikupljanje podataka i analizu dečjih prava, uključujući oblasti dečjih politika i propisa, obrazovanja, zdravstvene zaštite, socijalne zaštite, maloletničkog pravosuđa i upravljanja prilagođenog deci. Alat je identifikovao indikatore kontekstualizovane za sve oblasti procene. U tom smislu, indikatori za politike i propise (strategije, akcioni planovi, zakoni, podzakonski akti) uključuju prioritete podoblasti, usvojene dokumente javnih politika u nadležnosti lokalne samouprave, dokumente koji nedostaju i potrebu za izmenama relevantnih dokumenata javnih politika. Za oblasti obrazovanja, zdravstva, socijalne zaštite i maloletničkog pravosuđa indikatori obuhvataju trenutne usluge i mere, dostupnost i primenu usluga i mera, nedostatak usluga i mera i nedostatak resursa za sprovođenje usluga i mera. Za oblast „odgovornog (lokalnog) upravljanja“ primenjeni indikatori su ključni faktori za odgovorno lokalno upravljanje, opis/procena postojanja ili funkcionalnosti faktora za odgovorno lokalno upravljanje, identifikacija i opis nedostataka faktora za odgovorno lokalno upravljanje, kao i identifikacija potrebe za unapređenjem ovih faktora. Razvijeni su posebni upitnici za predstavnike različitih institucionalnih zainteresovanih strana kako bi se podržao proces prikupljanja podataka. Nakon toga, matrica je popunjena na osnovu podataka dobijenih iz upitnika sa osvrtom na specifične indikatore.

U međuvremenu, Domovik je u prvoj polovini 2023, organizovao obuku za prikupljače podataka kako bi ih bolje pripremio za ovu izazovnu aktivnost i kako bi koristili alate razvijene u prethodnim ciklusima procene. Metodologija koja je detaljno opisana u prethodnim procenama² pružila je ključne reference za pristup u ovoj aktivnosti, sa upitnicima koji su neznatno ažurirani kako bi se dodala neka nova pitanja i ankete kojim bi se bolje obuhvatile povratne informacije korisnika o kvalitativnim aspektima pružanja usluga.

Interni pregled zakonodavnog i političkog razvoja omogućio je praćenje koraka koje su institucionalne zainteresovane strane preduzele kako bi poboljšale pravni okvir i uključile decu u glavne društveno-ekonomske strateške vizije.

U cilju podrške procesu prikupljanja podataka organizovani su sastanci fokus grupa sa zainteresovanim stranama u obrazovanju i socijalnoj zaštiti, kao i sa grupama korisnika dece, roditeljima i organizacijama civilnog društva koje su aktivne u oblasti prava deteta.

¹ <https://domovik.org/wp-content/uploads/2022/12/Polozaj-dece-na-teritoriji-3-opstine-severnog-dela-Kosova.pdf>

² https://domovik.org/wp-content/uploads/2023/05/Data-collection-report_2022.pdf

3. Pregled standarda, normi i izmena politike i zakonodavnog okvira

U prethodnim izveštajima o prikupljanju podataka detaljno su predstavljani međunarodni standardi i norme koji proizilaze iz Međunarodnog pakta o ekonomskim, socijalnim i kulturnim pravima (ICESCR)³, Konvencije o pravima deteta (CRC)⁴, Konvencije o eliminaciji svih oblika diskriminacije žena (CEDAW)⁵, Evropske konvencije o ljudskim pravima (ECHR)⁶ i Povelje EU o osnovnim pravima⁷, te će stoga biti samo spomenuti u ovom izveštaju. Kao što je detaljno razrađeno u izveštajima za 2021. i 2022, pravni okvir koji se primenjuje u obrazovanju, zdravstvu i socijalnim uslugama u opštinama sa većinskim srpskim stanovništvom uključuje i kosovske i srpske zakone koji regulišu odgovarajuće sektore.

Zakonodavni okvir relevantan za ovu procenu u sektoru obrazovanja uključuje Zakon o lokalnoj samoupravi⁸, Zakon o predškolskom vaspitanju i obrazovanju⁹, Zakon o preduniverzitetskom obrazovanju¹⁰ i Zakon o preduniverzitetskom obrazovanju u opštinama na Kosovu¹¹. Socijalna zaštita na Kosovu regulisana je kroz nekoliko zakona, dok je ključni zakonski akt relevantan za pristup naknadama za socijalnu pomoć Zakon o šemi socijalne pomoći¹². Pored toga, Zakon o socijalnim i porodičnim uslugama¹³ utvrđuje i reguliše pružanje socijalnih i porodičnih usluga licima i porodicama u potrebi. Konačno, Zakon o dečijoj zaštiti¹⁴ objavljen 2019, integriše najvažnije standarde CRC-a u pravo na život, opstanak i razvoj, najbolji interes deteta, postepeni razvoj veština, posmatranje iz dečije perspektive i nediskriminaciju kao međusobno povezane principe ljudskih prava za sva dečija prava. On dalje reguliše uloge i odgovornosti različitih institucionalnih aktera za zaštitu dece na centralnom nivou, uključujući Instituciju ombudsmana, relevantna ministarstva, Kancelariju za dobro upravljanje u okviru Kancelarije premijera, Međuministarski odbor za dečija prava i Savet za dečija prava. Pored toga, institucionalne strukture i mehanizmi na lokalnom nivou imaju svoje uloge i odgovornosti zasnovane na njihovom delokrugu koji pokriva dečija prava, uključujući relevantna opštinska odeljenja, Centar za socijalni rad i multisektorski Tim za prava deteta.

³ <https://www.unicef.org/child-rights-convention>

⁴ <https://www.unicef.org/child-rights-convention>

⁵ <https://www.ohchr.org/sites/default/files/cedaw.pdf>

⁶ <https://www.coe.int/cs/web/echr-toolkit/protocole-1>

⁷ <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:12012P/TXT>

⁸ <https://mapl.rks-gov.net/wp-content/uploads/2017/10/Law-On-Local-Self-Government.pdf>

⁹ <https://masht.rks-gov.net/sr/law-on-preschool-education-no-02-l-52/>

¹⁰ <https://gzk.rks-gov.net/ActDetail.aspx?ActID=2770&langid=2>

¹¹ <https://gzk.rks-gov.net/ActDetail.aspx?ActID=2543&langid=2>

¹² <https://mpms.rks-gov.net/en/wpdm-package/law-no-2003-15-on-the-social..>

¹³ https://childhub.org/sites/default/files/library/attachments/369_430_EN_original.pdf

¹⁴ <https://gzk.rks-gov.net/ActDetail.aspx?ActID=20844>

U Srbiji, Zakon o osnovama sistema obrazovanja i vaspitanja¹⁵ uređuje oblasti predškolskog, osnovnog i srednjeg obrazovanja, dok su usluge socijalne zaštite uređene Zakonom o socijalnoj zaštiti¹⁶.

I na Kosovu i u Srbiji, na nivou zakonodavstva, u vremenskom okviru između trenutnog i prethodnih izveštaja o prikupljanju podataka, nije usvojen poseban zakon koji direktno utiče na ključne sektore u nadgledanim opštinama.

¹⁵ https://www.paragraf.rs/propisi/zakon_o_osnovama_sistema_obrazovanja_i..

¹⁶ https://www.paragraf.rs/propisi/zakon_o_socijalnoj_zastiti.html

4. Nalazi kvalitativnog/kvantitativnog prikupljanja podataka

U skladu sa uobičajenom praksom u izveštajima o prikupljanju podataka, nalazi će biti prikazani pojedinačno za svaku opštinu - Leposavić, Zubin Potok i Zvečan. Važno je istaći da su ove godine bili dostupni podaci za obrazovanje i socijalnu zaštitu za sve tri opštine, za razliku od prethodnog izveštaja, što će omogućiti holističke analize i uporedni pregled stanja u određenim sektorima u sve tri opštine. Ovaj izveštaj donosi najsveobuhvatnije podatke o uslugama socijalne zaštite, a istovremeno sadrži robusne podatke o svim netercijarnim nivoima obrazovanja u sve tri opštine. Ostavka opštinskih i policijskih službenika, sudija i tužilaca rezultirala je nedostatkom pristupa podacima o politici i propisima, upravljaju koje odgovara deci i maloletničkom pravosuđu.

4.1 Obrazovanje

4.1.1 Leposavić

- **Obrazovanje u ranom detinjstvu**

U Leposaviću se predškolsko obrazovanje odvija u tri jaslene grupe, za decu uzrasta od 6 meseci do 3 godine i 3 vrtića za decu uzrasta od 3 do 5 godina. Usluge jaslica i vrtića dostupne su u naseljima Lešak, u predškolskom objektu „Veselo detinjstvo“, u Sočanici, u predškolskom objektu „Bambi“, i gradu Leposaviću, u predškolskom objektu „Naša radost“.

Sve jaslene grupe pripremaju godišnji plan i program učenja sa decom korisnicima, u skladu sa važećim standardima i zakonodavstvom. Ove godine, jaslice pohađa 84 dece, od toga 28 dečaka i 56 devojčica. Zbog starosti dece korisnika, jaslice u Leposaviću ne organizuju vannastavne aktivnosti. Svim objektima je potrebno medicinsko i higijensko osoblje, kao i oprema i dodatni prostor za pranje veša.

Vrtići u Leposaviću, Lešaku i Sočanici koriste iste objekte kao i jaslice, i primenjuju planove učenja u skladu sa srpskim zakonom o predškolskom vaspitanju i obrazovanju i statutom ovih predškolskih ustanova. Pružaju usluge za 112 dece, uzrasta od 3 do 5 i po godina, od čega 64 dečaka i 58 devojčica. Objektima su potrebni dodatni edukatori i pomoćno osoblje, dodatne prostorije za smeštaj dece i aktivnosti, kupatila, stolovi, stolice i igračke. Kao i jaslice, vrtići ne organizuju vannastavne aktivnosti odvojeno, već su uključeni u redovan program koji se realizuje sa decom.

Pripremni predškolski program organizuje se u istim objektima kao i predškolsko obrazovanje u Lešaku, Sočanici i gradu Leposaviću, za decu uzrasta od 5,5 do 6,5 godina. Svi pripremni predškolski programi redovno pripremaju planove i programe učenja, u skladu sa važećom zakonskom regulativom i internom regulativom, a na osnovu godišnjeg izveštaja za prethodnu godinu. Ove godine program je upisalo 98 dece, od toga 57 devojčica i 41 dečak. Predškolskim ustanovama je potreban dodatni prostor za učionice, kao i table, police i garderobere. Predškolske ustanove ne organizuju vannastavne aktivnosti odvojeno, integrisane su sa redovni program učenja.

Deca u opštini Leposavić pohađaju niže razrede osnovnog obrazovanja (od prvog do 4 razreda) u tri škole, uključujući osnovnu školu „Leposavić“, osnovnu školu „Stana Bačanin“ i osnovnu školu „Vuk Karadžić“. Sve škole pripremaju i sprovode redovan plan i programe, u skladu sa važećom zakonskom regulativom u Srbiji. Ove godine niže razrede osnovnog obrazovanja pohađa 354 dece, od toga 152 dečaka i 202 devojčice. Školama je potrebna obuka nastavnika i njihov kontinuirani razvoj profesionalnih kapaciteta. Nedostaje nastavnika engleskog jezika i ličnih i pedagoških asistenata za inkluzivno obrazovanje.

Ustanova realizuje vannastavne aktivnosti koje uključuju dramsku sekciju, ekskurzije, planinarsku i izviđačku sekciju, humanitarne akcije, sportske događaje, sportsku sekciju, festivale, takmičenja, hor i orkestar i radionice. Deca pokazuju veliko interesovanje i entuzijazam za vannastavne aktivnosti, sa 198 dece uključene u različite sekcije, od čega 101 dečak i 97 devojčica.

Navedene tri osnovne škole, takođe, pohađaju deca viših razreda osnovnog obrazovanja (od 5. do 8. razreda). Škole primenjuju nastavne planove i programe (nastavni plan i program) koje je pripremio Ministarstvo prosvete, nauke i tehnološkog razvoja Srbije. Ove godine, 278 dece (starosti od 11 do 14 godina) pohađa škole u Leposaviću, Lešku i Sočanici, od čega 130 dečaka i 148 devojčica. Školama nedostaju kabineti za časove hemije, fizike i biologije, kao i oprema za laboratorije i kabinete i sportska hala.

Škole realizuju vannastavne aktivnosti koje uključuju dramsku sekciju, folklor, ekskurzije, planinarsku i izviđačku sekciju, humanitarne akcije, sportske događaje, sportsku sekciju, festivale, takmičenja, hor i orkestar, radionice, matematiku i praktične aktivnosti. Deca u ovim razredima učestvuju u aktivnostima uprkos nedostacima u prostoru i opremi. U nekim aktivnostima učestvuje 198 dece, od toga 104 dečaka i 94 devojčice. Školama je potreban dodatni prostor za dramsku sekciju, hor i vizuelne umetnosti, kao i računari, kostimi i muzički instrumenti za druge vannastavne aktivnosti.

Deca u opštini Leposavić pohađaju srednje obrazovanje u tehničkoj školi „Nikola Tesla“, u centru Leposavića, i Poljoprivrednoj školi, u Lešku. Obe škole primenjuju nastavne planove i programe Ministarstva prosvete, nauke i tehnološkog razvoja Srbije. Ove godine, 367 dece pohađalo je srednje obrazovanje (od 1. do 4. razreda, starosti od 15. do 18. godina) u Leposaviću, od čega 204 dečaka i 163 devojčice.

Školama su potrebni dugoročniji akcioni planovi, dodatni nastavnici i saradnici u nastavi uz obuku nastavnika i dodatni prostor za laboratorije, kuhinju i sportsku halu.

Srednje škole sprovode vannastavne aktivnosti, uključujući folklor, sajmove, IT sekcije, humanitarne akcije, sportske događaje, sportske sekcije, ekskurzije i praktične aktivnosti. Deca pokazuju veliko interesovanje i talenat za vanškolsko angažovanje i akcije. Vannastavne aktivnosti pohađa 198 dece, od toga 75 dečaka i 123 devojčice. Školama su potrebni dodatni planovi i finansijska sredstva za uvođenje novih vannastavnih aktivnosti kao i kabineti za nastavu, dodatni prostor za sekcije, učenički domovi i sportska hala.

INDIKATORI - Obrazovanje - Opština Leposavić*Broj dece koja su uključena u predškolsko obrazovanje*

Broj dece koja pohađaju predškolsko obrazovanje (ukupno)	196
broj dece – dečaci	92
broj dece - devojčice	104

Broj dece sa smetnjama u razvoju koja su uključena u predškolsko obrazovanje

5

Broj dece koja su uključena u pripremni predškolski program za decu godinu dana pre početka osnovne škole

Broj dece koja su uključena u pripremni predškolski program za decu godinu dana pre početka osnovne škole (ukupno)	98
Broj dece u ruralnoj sredini (dečaci)	6
Broj dece u ruralnoj sredini (devojčice)	12
Broj dece u urbanim sredinama (dečaci)	32
Broj dece u urbanim sredinama (devojčice)	58

Broj obrazovnih ustanova koje sprovode pripremni predškolski program godinu dana pre osnovne škole

Broj obrazovnih ustanova koje sprovode pripremni predškolski program godinu dana pre osnovne škole (ukupno)	7
Broj ustanova u ruralnoj sredini	4
Broj ustanova u urbanim sredinama	3
Vrsta ustanove (ko je pružalac usluga)	Osnovna škola Leposavić, Lešak i Sočanica

Broj dece koja su uključena u osnovno obrazovanje

Broj dece koja pohađaju osnovno obrazovanje (ukupno)	632
Broj dece u ruralnim sredinama (dečaci)	30
Broj dece u ruralnim sredinama (devojčice)	82
Broj dece u urbanim sredinama (dečaci)	216
Broj dece u urbanim sredinama (devojčice)	304

<i>Broj dece sa smetnjama u razvoju u specijalnim školama ili odeljenjima osnovnog obrazovanja, na osnovu podataka Interresorne komisije</i>	11 (2 dečaka i 9 devojčica)
--	-----------------------------

<i>Broj dece sa smetnjama u razvoju koja nastavljaju obrazovanje nakon osnovne škole</i>	4
--	---

Broj dece koja su uključena u srednje obrazovanje

Broj dece koja pohađaju srednje obrazovanje (ukupno)	367
Broj dece u ruralnim sredinama (dečaci)	
Broj dece u ruralnim sredinama (devojčice)	
Broj dece u urbanim sredinama (dečaci)	
Broj dece u urbanim sredinama (devojčice)	

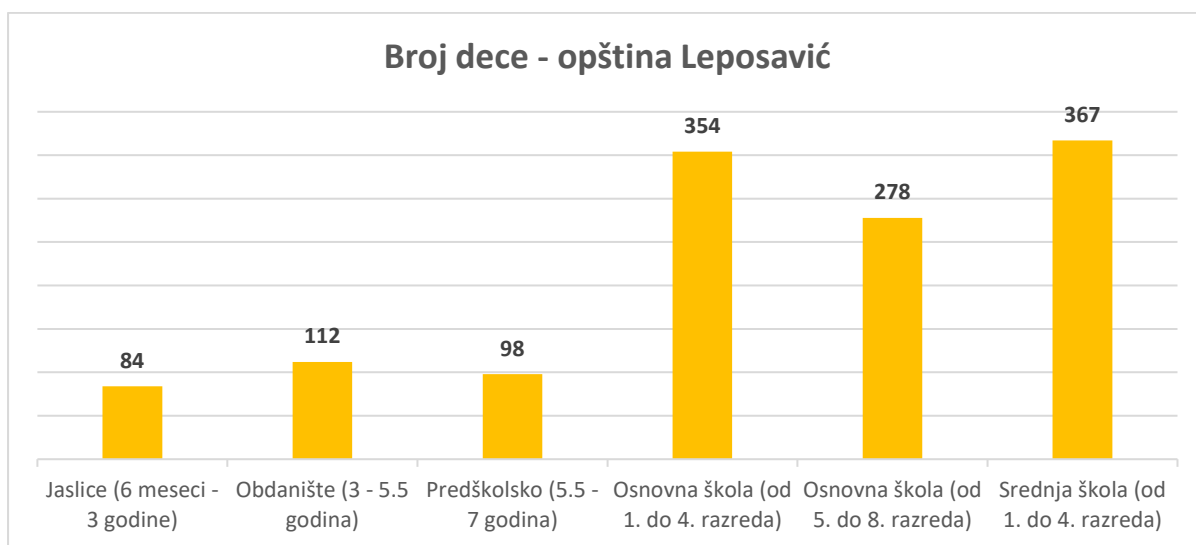
Broj dece sa smetnjama u razvoju koja su uključena u srednje obrazovanje

Broj dece sa smetnjama u razvoju koja pohađaju srednje obrazovanje (ukupno)	3
Broj dece u ruralnim sredinama (dečaci)	1
Broj dece u ruralnim sredinama (devojčice)	0
Broj dece u urbanim sredinama (dečaci)	1
Broj dece u urbanim sredinama (devojčice)	1

<i>Broj dece koja prerano napuštaju srednju školu</i>	6 (4 u ruralnim područjima, 2 u urbanim područjima)
---	--

U tabeli i grafikonu ispod prikazan je broj dece za nivo obrazovanja u opštini Leposavić

Kategorija	Leposavić
Jaslice (6 meseci - 3 godine)	84
Vrtić (3 - 5,5 godina)	112
Predškolsko (5,5 - 7 godina)	98
Osnovna škola (od 1. do 4. razreda)	354
Osnovna škola (od 5. do 8. razreda)	278
Srednja škola (od 1. do 4. razreda)	367

4.1.2 Zubin Potok

- **Obrazovanje u ranom detinjstvu**

Predškolska ustanova u Zubinom Potoku - Jaslice (deca od 6 meseci do 3 godine) poseduje godišnji plan i program rada i drugu internu politiku i planska dokumenta predviđena važećom zakonskom regulativom. Na osnovu podataka prikupljenih za ovu ustanovu, u jaslice je upisano 65 dece, od čega 46 dečaka i 19 devojčica. Nema, međutim, dovoljno kapaciteta za svu decu u potrebi, što rezultira dužim listama čekanja dece. Tačan broj dece koja su ostala bez pristupa jaslicama nije poznat. Jaslicama je potrebno dodatno osoblje, prostor za smeštaj sve upisane dece i realizaciju aktivnosti, digitalna oprema (računari i drugo), dodatna finansijska sredstva, nameštaj i materijali za rad sa decom. Vannastavne aktivnosti su integrisane u redovni program u jaslice, uključujući umetnost, sport, časove engleskog jezika, izlete i drugo.

Predškolska ustanova u Zubinom Potoku – Vrtić (za decu od 3 do 5 i po godina) poseduje sve godišnje planske i interne dokumente u skladu sa važećim zakonom. Broj upisane dece po svakoj grupi premašuje predviđeni kapacitet za 30%. Vrtić pohađa 197 dece, od toga 121

dečak i 76 devojčica. Vrtiću je potreban dodatni prostor i oprema, finansijska pomoć kao i dodatni vaspitači i pomoćno osoblje. Isto kao i jaslice, ustanova ne organizuje vannastavne aktivnosti odvojeno, već ih integriše u redovni obrazovni program. Oni uključuju umetnost, sport, časove engleskog jezika, izlete i druge aktivnosti na otvorenom.

- **Pripremni predškolski program**

Ustanova za pripremni predškolski programa (za decu od 5,5 – 6,5 godina) – plan učenja za pripremni predškolski program usvojen je zajedno sa planovima i programima za druge razrede redovnog obrazovanja. Ove godine program je upisalo 57 dece, od toga 40 dečaka i 17 devojčica. Ustanovi je potrebno dodatno nastavno i pomoćno osoblje, finansijska pomoć, dodatni prostor i oprema. Na osnovu povratnih informacija iz predškolske ustanove, vannastavne aktivnosti se integrišu u redovne aktivnosti, uključujući umetničke sekcije, sport, časove engleskog jezika, izlete i druge aktivnosti na otvorenom.

- **Niži razredi osnovnog obrazovanja**

Osnovna škola Jovan Cvijić u Zubinom Potoku, Osnovna škola Blagoje Radić u Zupču, i Osnovna škola Petar Kočić u Brnjaku, sprovode nastavu za niže razrede osnovnog obrazovanja (od 1. do 4. razreda, od 6 do 10 godina). Poseduju godišnje radne planove i programe, kao i godišnje operativne planove rada zaposlenih. Ove godine školu Jovan Cvijić pohađalo je 223 učenika, od toga 115 dečaka i 108 devojčica, dok je osnovnu školu Blagoje Radić u Zupču upisalo 29 dece, od toga 20 dečaka i 9 devojčica, a osnovnu školu Petar Kočić pohađa 21 učenik, od toga 12 dečaka i 9 devojčica. Svim školama je potrebna podrška za izgradnju profesionalnih kapaciteta nastavnika, finansijska pomoć, dodatne učionice i nastavni kabineti, digitalna oprema i nastavna sredstva. Što se tiče vannastavnih aktivnosti, sve tri škole imaju dramske sekcije, folklorne, muzičke sekcije (školski hor i orkestar), organizuju debate, izlete, sajmove, vode IT sekcije, umetničke događaje, sportska takmičenja, sportske sekcije, ekskurzije, časove engleskog jezika, istraživanja, radionice, prodajne izložbe, časove matematike, humanitarne akcije i festivale.

- **Viši razredi osnovnog obrazovanja**

Sve tri škole, uključujući osnovnu školu Jovan Cvijić u Zubinom Potoku, osnovnu školu Blagoje Radić u Zupču, osnovnu školu Petar Kočić, sprovodi nastavu za više razrede osnovnog obrazovanja (od 5. do 8. razreda, deca starosti od 10 do 14 godina) i imaju sve planske i interne dokumente propisane zakonom. Ove godine 266 učenika pohađa više razrede OŠ Jovan Cvijić, od toga 123 dečaka i 143 devojčice, 34 učenika pohađa više razrede OŠ Blagoje Radić, od toga 24 dečaka i 10 devojčica, a 33 učenika pohađa više razrede OŠ Petar Kočić, 18 dečaka i 15 devojčica. Svim školama nedostaju finansijska sredstva i potrebna im je podrška za razvoj profesionalnih kapaciteta nastavnika. Potrebna je podrška za dodatne učionice, kabinete za nastavu i digitalne nastavne alate. Škole organizuju različite vannastavne aktivnosti, uključujući dramsku sekciju, folklor, debate, izlete, sajmove, IT

sekciju, umetničke događaje, sportska takmičenja, sportske sekcije, ekskurzije, časove engleskog jezika, festivale, istraživanja, humanitarne akcije, muzičke sekcije itd.

- ***Srednjoškolsko obrazovanje***

Srednja škola Grigorije Božović u Zubinom Potoku (srednje obrazovanje od 1. do 4. razreda) poseduje sva planska dokumenta, uključujući plan učenja i plan nastavnika, akcioni plan, razvojni plan, plan nastavnih i vannastavnih aktivnosti i individualne obrazovne planove (IOP). Ove godine školu pohađa 196 dece (od 14 do 18 godina), od toga 115 dečaka i 81 devojčica. Usvajaju se svi planski i politički dokumenti koje zahteva resorno ministarstvo. Školi nedostaju finansijska sredstva za različite aktivnosti i inventar/oprema za kvalitetniju nastavu. U skladu sa postojećim kapacitetima i resursima, nastavno osoblje ulaže maksimalne napore da ispuni obrazovne potrebe dece ka dostizanju punog potencijala i ostvarivanju ciljeva i ambicija. Što se tiče vannastavnih aktivnosti, škola održava dramsku sekciju, folklor, kvizove, debate, izlete, sajmove, IT obuke, humanitarne akcije, umetničke događaje, sportska takmičenja, takmičenja u znanju, klubove, časove matematike, muzičke sekcije i praktične aktivnosti.

INDIKATORI - Obrazovanje – opština Zubin Potok*Broj dece koja su uključena u predškolsko obrazovanje*

Broj dece koja pohađaju predškolsko obrazovanje (ukupno)	262
Broj dece u ruralnim sredinama (dečaci)	32
Broj dece u ruralnim sredinama (devojčice)	18
Broj dece u urbanoj sredini (dečaci)	167
Broj dece u urbanim sredinama (devojčice)	45

<i>Broj dece sa smetnjama koja su uključena u predškolsko obrazovanje</i>	3 (2 dečaka i 1 devojčica)
---	----------------------------

Broj dece koja su uključena u pripremni predškolski program (godinu dana pre polaska u redovnu školu)

Broj dece koja pohađaju pripremni predškolski program (godinu dana pre polaska u redovnu školu - ukupno)	57
Broj dece u ruralnim sredinama (dečaci)	12
Broj dece u ruralnim sredinama (devojčice)	4
Broj dece u urbanim sredinama (dečaci)	28
Broj dece u urbanim sredinama (devojčice)	13

Broj obrazovnih ustanova koje upisuju decu u pripremni predškolski program godinu dana pre početka osnovne škole

Broj ustanova koji upisuju decu u pripremni predškolski program godinu dana pre polaska u školu (ukupno)	4
Broj objekata u ruralnim sredinama	3
Broj objekata u urbanim sredinama	1
Vrsta objekta (ko je vršilac usluge)	PU Naše Dete

Broj dece koja su uključena u osnovno obrazovanje

Broj dece koja pohađaju osnovno obrazovanje (ukupno)	606
Broj dece u ruralnim sredinama (dečaci)	238
Broj dece u ruralnim sredinama (devojčice)	251
Broj dece u urbanim sredinama (dečaci)	74
Broj dece u urbanim sredinama (devojčice)	43

Broj dece sa smetnjama u razvoju u inkluzivnom osnovnom obrazovanju, na osnovu podataka Interresorne komisije (ukupno)

Broj dece sa smetnjama u razvoju u inkluzivnom osnovnom obrazovanju, na osnovu podataka Interresorne komisije (ukupno)	IOP 1	IOP 2	IOP 3
Broj dece u ruralnim sredinama (dečaci)			
Broj dece u ruralnim sredinama (devojčice)			
Broj dece u urbanim sredinama (dečaci)	1	1	1
Broj dece u urbanim sredinama (devojčice)		1	1

Broj dece koja pohađaju srednje obrazovanje

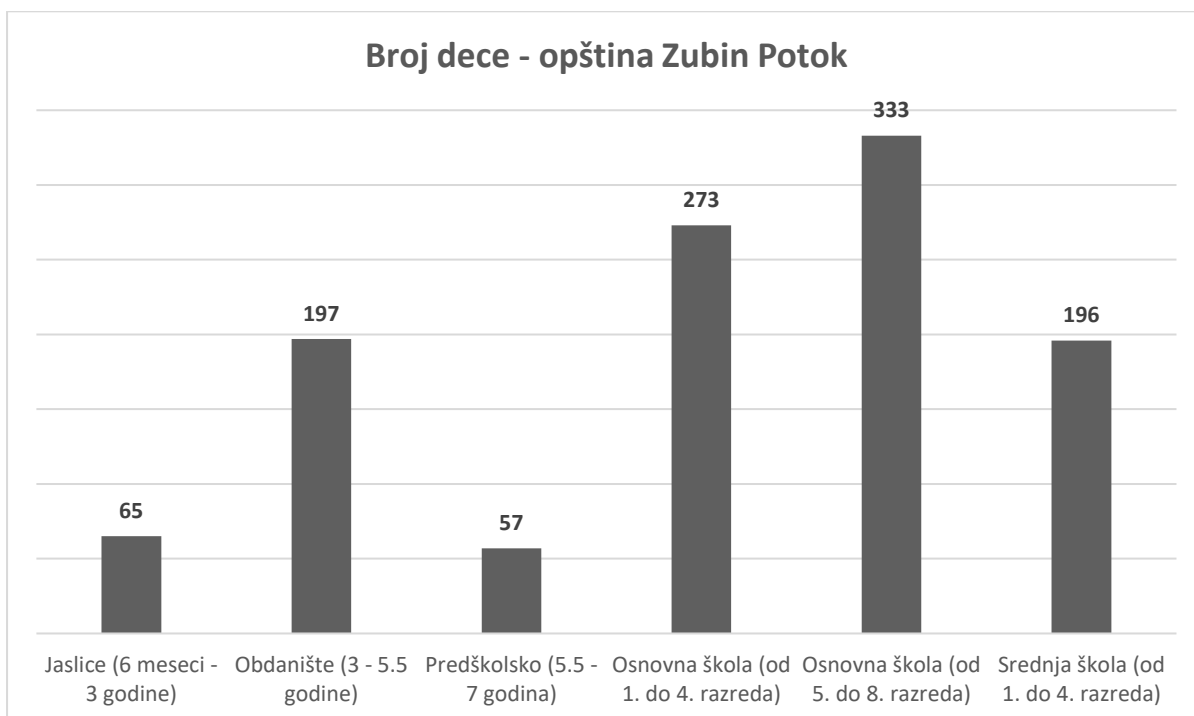
Broj dece koja pohađaju srednjoškolsko obrazovanje (ukupno)	196
Broj dece u urbanim sredinama (dečaci)	115
Broj dece u urbanim sredinama (devojčice)	81

Broj dece sa smetnjama u razvoju koje pohađaju srednjoškolsko obrazovanje

Broj dece sa smetnjama u razvoju u srednjem obrazovanju (ukupno)	1
Broj dece u ruralnim sredinama (dečaci)	0
Broj dece u ruralnim sredinama (devojčice)	0
Broj dece u urbanim sredinama (dečaci)	1
Broj dece u urbanim sredinama (devojčice)	0

U tabeli i grafikonu ispod prikazan je broj dece za svaki obrazovni nivo u opštini Zubin Potok

Kategorija	Zubin Potok
Jaslice (6 meseci - 3 godine)	65
Vrtić (3 - 5,5 godina)	197
Predškolsko (5,5 - 7 godina)	57
Osnovna škola (od 1. do 4. razreda)	273
Osnovna škola (od 5. do 8. razreda)	333
Srednja škola (od 1. do 4. razreda)	196

4.1.3 Zvečan

- **Obrazovanje u ranom detinjstvu**

Predškolska ustanova Lane u Zvečanu poseduje jaslice za decu uzrasta od 6 meseci do 3 godine i vrtić za decu uzrasta od 3 do 5 i po godina. Posluje u skladu sa važećim zakonodavstvom o predškolskom vaspitanju i obrazovanju u Srbiji. Jaslice i vrtić izrađuju godišnje planove i programe učenja u skladu sa relevantnim pravilnicima i standardima kvaliteta koji važe za predškolske programe koje reguliše resorno ministarstvo u Srbiji.

Ove godine, 55 dece koristilo je jaslice, od toga 28 dečaka i 27 devojčica. Usluga nije dostupna deci u ruralnim sredinama, što je dovelo tu decu i njihove roditelje u neravnopravan položaj u odnosu na njihove vršnjake u urbanim sredinama. Objektu su potrebni dodatni prostorni kapaciteti za prijem sve dece u potrebi, pre svega u ruralnim područjima. Nedostaju i didaktički materijali za decu sa smetnjama u razvoju i potreban je veb-sajt za bolju komunikaciju sa javnošću. Vrtić realizuje vannastavne aktivnosti, uključujući dramsku sekciju i folklor. U ove aktivnosti uključeno je 10 dece, od toga 6 dečaka i 4 devojčice. Objektu nedostaje otvoreni prostor za realizaciju vannastavnih aktivnosti.

Predškolska ustanova „Lane“ poseduje vrtić za decu od 3 do 5 i po godina sa 149 korisnika u 2023. godini, od čega 78 dečaka i 71 devojčica. Isto kao i jaslice, nema kapacitet za proširenje usluga u ruralnim područjima. Vrtiću je potrebna podrška za organizovanje radionica zdravstvene zaštite prilagođenih uzrastu dece kako bi se doprinelo boljoj zdravstvenoj svesti i prevenciji bolesti. Objekat realizuje vannastavne aktivnosti uključujući pozorišnu sekciju i folklor. Trenutno se ovim aktivnostima bavi 33 dece, od toga 10 dečaka i 23 devojčice.

- **Pripremni predškolski program**

Predškolska ustanova Lane realizuje i pripremni predškolski program za decu uzrasta od 5,5 – 6,5 godina, koji traje 9 meseci kao prvi obavezni program obrazovanja. Primenjuje relevantan zakonodavni i regulatorni okvir i standarde kvaliteta koje propisuje resorno ministarstvo u Srbiji. Pripremni predškolski program realizuje se i u ruralnim sredinama, u prostorijama osnovnih škola u selima Žerovnica, Grabovac i Banjska. Ove godine u program je upisano 86 dece, od toga 38 dečaka i 48 devojčica. Objektima nedostaje dovoljno prostora, didaktičkog materijala i finansijskih sredstava za angažovanje spoljnih stručnjaka. Realizuju vannastavne aktivnosti uključujući dramsku sekciju i folklor, u koje je uključeno 25 dece, od toga 10 dečaka i 15 devojčica.

- **Niži razredi osnovnog obrazovanja**

Deca u opštini Zvečan pohađaju niže razrede osnovnog obrazovanja (od 1 do 4 razreda) u osnovnoj školi Vuk Karadžić u Zvečanu, oškoli Banović Strahinja u naselju Banjska i osnovnoj školi Sveti Sava u selu Žerovnica. Škole primenjuju plan i program koji je pripremila Ministarstvo prosvete, nauke i tehnologije Srbije i posluju u skladu sa važećim zakonskim i regulatornim okvirom za osnovno obrazovanje u Srbiji. Školski program pruža osnovu nastavnicima i stručnim saradnicima da planiraju i realizuju svoj rad. Služi kao ključni dokument koji definiše ciljeve, standarde i sadržaj nastave. Trenutno 230 dece (starosti 7-11 godina) pohađa niže razrede osnovnog obrazovanja u opštini, od čega 109 dečaka i 121 devojčica. Školi je potreban veb sajt kako bi unapredila komunikaciju sa javnošću i transparentnost u radu, kao i štampač, geografske mape i didaktički materijal za rad sa decom sa smetnjama u razvoju. Škole realizuju vannastavne aktivnosti uključujući dramsku sekciju, folklor, sport, hor i orkestar, i organizuju humanitarne akcije, sa 69 dece koja se bave ovim aktivnostima, od kojih je 20 dečaka i 49 devojčica. Postoji potreba za dodatnim prostorom za vanškolske aktivnosti, kupovinu ozvučenja i LCD projektoru.

- **Viši razredi osnovnog obrazovanja**

Deca u opštini Zvečan pohađaju više razrede osnovnog obrazovanja (od 5 do 8 razreda) takođe u osnovnoj školi Vuk Karadžić u Zvečanu i osnovnoj školi Sveti Sava u Žerovnici. Škole primenjuju plan i program koji je izradilo Ministarstvo prosvete, nauke i tehnologije Srbije i posluju u skladu sa zakonodavnim i regulatornim okvirom za osnovno obrazovanje u Srbiji. Ove godine 243 dece (11-15 godina) pohađa više razrede osnovnog obrazovanja u opštini Zvečan, od čega 110 dečaka i 133 devojčice. Školama su potrebni geometrijski pribor, geografske karte i didaktički materijali za decu sa smetnjama u razvoju. Škole organizuju vannastavne aktivnosti koje uključuju dramsku sekciju, folklor, humanitarne akcije, hor i orkestar, a ove aktivnosti pohađa 72 dece, od čega 26 dečaka i 46 devojčica. Školama je potreban dodatni prostor za vannastavne aktivnosti kao i ozvučenje sa mikrofonom i LCD projektorom.

- **Srednjoškolsko obrazovanje**

Srednja škola u Zvečanu (srednje obrazovanje od 1 do 4 razreda) posluje u skladu sa važećom zakonskom regulativom i standardima kvaliteta za ovaj nivo obrazovanja u Srbiji, i poseduje nastavni plan i program i plan razvoja škole. Trenutno 175 dece (15-18 godina) pohađa školu, od toga 52 dečaka i 123 devojčice. Glavni izazov je što škola nema svoju zgradu sa adekvatnim prostorijama i kabinetima za nastavu. To je razlog zašto škola ne realizuje vannastavne aktivnosti.

INDIKATORI – Obrazovanje - Opština Zvečan

Broj dece koja su uključena predškolsko obrazovanje

Broj dece uključene u predškolsko vaspitanje i obrazovanje (ukupno)	86
Broj dece u ruralnim sredinama (dečaci)	10
Broj dece u ruralnim sredinama (devojčice)	12
Broj dece u urbanim sredinama (dečaci)	26
Broj dece u urbanim sredinama (devojčice)	38

Broj dece obuhvaćene pripremnim predškolskim programom za decu godinu dana pre početka osnovne škole

Broj dece obuhvaćene pripremnim predškolskim programom za decu godinu dana pre početka osnovne škole (ukupno)	86
Broj dece u ruralnim sredinama (dečaci)	9
Broj dece u ruralnim sredinama (devojčice)	10
Broj dece u urbanim sredinama (dečaci)	29
Broj dece u urbanim sredinama (devojčice)	38

Broj predškolskih ustanova koje upisuju decu u pripremnim predškolski program godinu dana pre početka osnovne škole

Broj predškolskih ustanova koje upisuju decu u pripremnim predškolski program godinu dana pre početka osnovne škole (ukupno)	1
Broj objekata u ruralnim područjima	3 terenske jedinice
Broj ustanova u urbanim sredinama	1
Vrsta institucije (ko je pružalac usluga)	Predškolska ustanova Lane

Broj dece koja su uključena osnovno obrazovanje

Broj dece uključene u osnovnoškolsko obrazovanje i vaspitanje (ukupno)	590
Broj dece u ruralnim sredinama (dečaci)	54
Broj dece u ruralnim sredinama (devojčice)	63
Broj dece u urbanim sredinama (dečaci)	219
Broj dece u urbanim sredinama (devojčice)	254

Broj dece sa smetnjama u razvoju uključene u inkluzivno osnovno obrazovanje, na osnovu podataka Interresorne komisije (ukupno)

Broj dece sa smetnjama u razvoju u inkluzivnom osnovnom obrazovanju, na osnovu podataka Interresorne komisije (ukupno)	6
Broj dece u ruralnim sredinama (dečaci)	0
Broj dece u ruralnim sredinama (devojčice)	0
Broj dece u urbanim sredinama (dečaci)	4
Broj dece u urbanim sredinama (devojčice)	2

Broj dece sa smetnjama u razvoju koja nastavljaju obrazovanje nakon osnovne škole

Broj dece sa smetnjama u razvoju koja nastavljaju obrazovanje nakon osnovnog obrazovanja (ukupno)	4
Broj dece koja su završila 8. razred	4
Broj dece koja su upisala prvi razred srednje škole	4

Deca koja su uključena u srednje obrazovanje

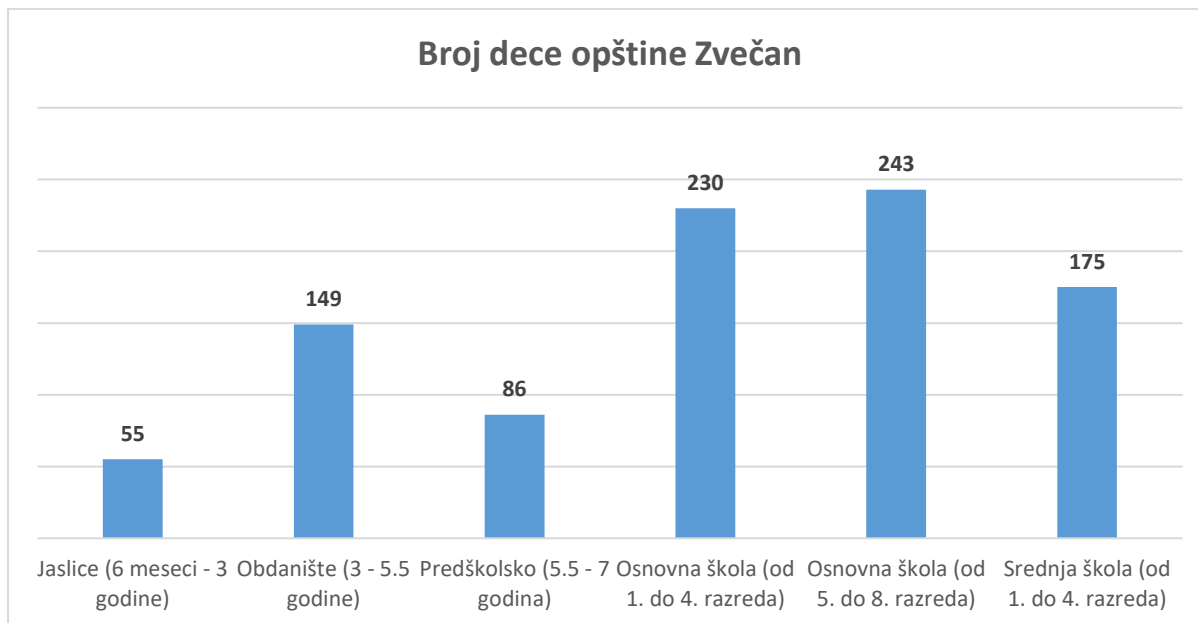
Broj dece uključene u srednje obrazovanje (ukupno)	175
Broj dece u ruralnim sredinama (dečaci)	13
Broj dece u ruralnim sredinama (devojčice)	14
Broj dece u urbanim sredinama (dečaci)	39
Broj dece u urbanim sredinama (devojčice)	109

Broj dece sa smetnjama u razvoju uključene u srednje obrazovanje

Broj dece sa smetnjama u razvoju uključene u srednje obrazovanje (ukupno)	4
Broj dece u ruralnim sredinama (dečaci)	1
Broj dece u ruralnim sredinama (devojčice)	1
Broj dece u urbanim sredinama (dečaci)	1
Broj dece u urbanim sredinama (devojčice)	1

U tabeli i grafikonu ispod prikazan je broj dece upisane na sve nivoe obrazovanja za opštinu Zvečan.

Kategorija	Zvečan
Jaslice (6 meseci - 3 godine)	55
Vrtić (3 - 5,5 godina)	149
Predškolsko (5,5 - 7 godina)	86
Osnovna škola (od 1. do 4. razreda)	230
Osnovna škola (od 5. do 8. razreda)	243
Srednja škola (od 1. do 4. razreda)	175

4.1.4 Škola Vlada Ćetković u Severnoj Mitrovici

Romska, aškalijska i egipatska deca koja pretežno žive u romskoj mahali u Južnoj Mitrovici pohađaju osnovnu školu Vlada Ćetković u Severnoj Mitrovici. Nastavni plan i program je na srpskom jeziku sa nekim predmetima na romskom jeziku. Ukupno 215 dece iz ovih zajednica

pohađa osnovnu školu Vlada Ćetković, od čega 95 dečaka i 120 devojčica. U tabeli ispod prikazan je broj dece u svakom razredu osnovne škole:

Razred	Broj dece (ukupno)	Broj dečaka	Broj devojčica
Prvi	31	14	17
Drugi	32	18	15
Treći	30	12	18
Četvrti	40	21	19
Peti	17	5	12
Šesti	32	12	20
Sedmi	16	5	11
Osmi	17	8	9

Pohađanje škole je skoro 100% redovno kod dece nižih razreda (7-10 godina, od 1. do 4. razreda), dok je odsustvo iz škole češće kod dece viših razreda (11-15 godina, od 5. do 8. razred). Prema informacijama iz škole, 95% dece završi osnovnu školu. Napuštanje škole na nivou osnovnog obrazovanja iznosi 5%. Sva deca koja pohađaju ovu osnovnu školu uključena su u redovne cikluse vakcinacije i sistematske zdravstvene preglede, u zavisnosti od uzrasta i rasporeda vakcinacije.

4.2 Socijalna zaštita

4.2.1 Leposavić

Zbog političkih dešavanja, opština nije bila u poziciji da usvoji bilo kakvu politiku ili planske dokumente. Međutim, uprkos izazovima, sve postojeće usluge socijalne zaštite pružene su porodicama i deci u potrebi. Evo pregleda usluga koje se pružaju u okviru kategorije **Usluge planiranja i evaluacije**:

Usluga *Procena stanja, potreba, snaga i rizika korisnika (i drugih važnih lica u njihovom okruženju)*, postoji i dostupna je korisnicima ove godine. Trenutno je ovom uslugom obuhvaćeno sedmoro dece, uzrasta od 8 do 12 godina, od čega 4 dečaka i 3 devojčice. Centru za socijalni rad kao pružaocu usluga potreban je dodatni kancelarijski prostor, učionice, računari i druga kancelarijska oprema.

Usluga *Evaluacije staratelja, hranitelja ili usvojitelja* je uspostavljena i dostupna korisnicima. Centar za socijalni rad shvata značaj usluga hraniteljstva i smatra da mora da obezbediti više podsticaja za njegov dalji razvoj. Trenutno je petoro dece (3 dečaka i 2 devojčice), starosti između 10 i 16 godina, smešteno u hraniteljske porodice. Centru za socijalnu zaštitu kao pružaocu usluga potrebna je sos linija i više porodica koje će biti uključene u program hraniteljstva.

Izrada plana pružanja pojedinačnih ili porodičnih usluga i mera pravne zaštite (i drugih procena i planova) nije uspostavljena i nije dostupna korisnicima. Centar za socijalni rad je obavestio da ova ustanova do sada nije realizovala ovu uslugu.

Usluga *Dnevni boravak (Dnevni centar ili dnevni boravak)* je uspostavljena i dostupna korisnicima. Trenutno 25 dece uzrasta od od 3 do 14 godina koristi ovu uslugu, od toga 13 dečaka i 12 devojčica. Pružaocu usluge, centru za socijalni rad, potrebni su dodatni terapeuti, dodatne usluge zdravstvene zaštite za decu korisnika, dodatni prostor za obrazovne aktivnosti i odgovarajući materijal za rad sa decom prilagođeni njihovim mogućnostima.

Usluga *Pomoć u kući* je uspostavljena i dostupna korisnicima i pruža je centar za socijalnu zaštitu, ali uglavnom za starije i odrasle osobe u potrebi (gerontološki/kućni asistent).

Usluga *Prihvatište i druge usluge koje podržavaju smeštaj korisnika sa porodicom ili u njihovom direktnom okruženju* nije uvedena i ne postoji.

- **Usluge podrške samostalnom životu**

Usluga *Podržavajuće stanovanje* je uspostavljena i dostupna korisnicima. Trenutno osmore dece (od 9 do 13 godina) koristi ovu uslugu, od toga 3 dečaka i 5 devojčica. Pružaocu usluga, centru za socijalnu zaštitu, potrebni su dodatni ljudski resursi, uključujući logopede i radne terapeute, kao i dodatni smeštajni kapaciteti i usluge za svakodnevni obrazovni rad sa decom i razvoj njihovih veština rešavanja problema.

Usluga *Lični asistent* je uvedena i dostupna je deci korisnicima. Trenutno desetoro dece, uzrasta od od 7 do 14 godina, koristi usluge ličnih asistenata, od toga 8 dečaka i 2 devojčice. Međutim, uslugu ne pruža direktno centar za socijalnu zaštitu, već centar za pružanje usluga socijalne zaštite u zajednici „Jelena Anžujaska“. Pružaocima usluga je potrebna izgradnja kapaciteta osoblja, školskog materijala, didaktičkih alata i vozila za prevoz dece sa smetnjama u razvoju.

Usluga *Obuka za samostalan život* je uspostavljena i na snazi, ali u poslednjih 8 meseci nije dostupna korisnicima jer osoblje koje radi na pružanju usluge nema kancelarijske prostorije. Službu koristi desetoro dece (od 5 do 15 godina), od toga 5 dečaka i 5 devojčica. Centru za socijalni rad, kao pružaocu usluga, potreban je prostor za obuku i savetovanje, kao i računari.

- **Savetodavno-terapijske i socijalno-edukativne usluge**

Usluga *Intenzivna podrška porodici u krizama* nije uspostavljena i nije dostupna korisnicima.

Usluga *Savetovanje i podrška staratelja, hranitelja i usvojitelja* je uspostavljena i dostupna korisnicima. Međutim, budžet koji se koristi za pružanje ove usluge nema održivo finansiranje. Trenutno ima 20 dece (od 8 do 14 godina) korisnika ove usluge, od toga 9 dečaka i 11 devojčica. Centru za socijalnu zaštitu, kao pružaocu usluga, nedostaju ljudski resursi, uključujući savetodavno osoblje i terapeute, a potrebne su mu svakodnevne usluge u zajednici, prostor za savetovanje, inventar (stolovi i stolice), računari i druga elektronska oprema.

Usluga *Podrška porodici koja pruža negu detetu ili odrasloj osobi sa smetnjama u razvoju* je uspostavljena i dostupna korisnicima. Centar za socijalnu zaštitu ulaže maksimalne napore da pruži sveobuhvatnu podršku porodicama u potrebi. Trenutno postoji devetoro dece sa

smetnjama u razvoju (od 3 do 11 godina) čije porodice dobijaju ovu podršku, od toga 5 dečaka i 4 devojčice. Većina ovih porodica je socio-ekonomski ugrožena i korisnici su šeme socijalne pomoći. Centru za socijalni rad, kao pružaocu usluga, potrebna je sos telefonska linija, dnevne i nedeljne posete lekara, računari i elektronska oprema.

Usluga *Održavanje porodičnih odnosa i spajanje porodice*, nije uspostavljena i nije dostupna korisnicima.

Usluga *Savetovanje i podrška deci u slučajevima nasilja* je uspostavljena i dostupna korisnicima. Trenutno je sedmoro dece korisnika usluge (od 5 do 14 godina), od toga 4 dečaka i 3 devojčice. Centar za socijalni rad je pružalac usluga i potrebna mu je sos telefonska linija, sklonište za žrtve, radionice za obuku, dodatni kancelarijski prostor, mogućnosti za generisanje prihoda za majke dece žrtava, telefon, stolovi, stolice i računari.

Usluga porodične terapije nije uspostavljena, ni dostupna korisnicima.

Usluga posredovanja nije uspostavljena, ni dostupna korisnicima.

Usluga SOS linije za pomoć nije uspostavljena.

Usluga aktivacije i druge savetodavne i obrazovne usluge i aktivnosti su uspostavljene i dostupne korisnicima. Trenutno je osmoro dece, starosti od 5 do 10 godina, korisnika usluge, od toga 5 dečaka i 3 devojčice. Centar za socijalni rad je pružalac usluga i potrebna mu je obuka za radne terapeute, zapošljavanje vaspitača i specijalnih vaspitača, telefonska linija, učionice, računari i druga elektronska oprema.

- ***Usluge stanovanja/smeštaja***

Uslužni smeštaj u srodstvu, hraniteljskoj porodici ili drugoj porodici za odrasle i starije osobe je na snazi i dostupan je korisnicima. Trenutno se preko ove službe smešta sedmoro dece, uzrasta od 8 do 14 godina, od toga 4 dečaka i 3 devojčice. Centru za socijalni rad, koji je pružalac usluga, potrebni su dodatni radni terapeuti, više porodica registrovanih za hraniteljstvo, kreveti, zimska odeća i telefonska linija.

Usluga *Smeštaja u domovima (domovima za nezbrinutu decu)* je dostupna, ali se korisnici šalju u domove za nezbrinutu decu u Srbiji. Uslugu pruža centar za socijalni rad, koji je podelio podatke od pre nekoliko godina, kada je 28 dece iz Leposavića (od 10 do 16 godina) smešteno u domove za nezbrinutu decu u Srbiji, od čega 11 dečaka i 17 devojčica. Objektima su potrebne učionice, dnevni boravci, dodatni edukatori, kreveti, stolovi, stolice i odeća.

Usluga *Sklonište i druge vrste boravka (smeštaja)* je uspostavljena i dostupna korisnicima. Trenutno 17 dece, starosti između 6 i 14 godina, koristi ovu uslugu, od toga 10 dečaka i 7 devojčica. Pružaocu usluga, centru za socijalni rad, potrebni su radni terapeuti i edukatori, prostor za učionice i dnevne sobe, kreveti, stolovi, stolice i odeća.

INDIKATORI - Socijalna zaštita - Opština Leposavić

Broj dece koja primaju dečiji dodatak u ruralnim sredinama (ukupno)	238 dece (115 dečaka i 125 devojčica) Seoska područja
Broj domaćinstava u kojima najmanje jedno dete prima dečiji dodatak	
Broj porodica dece sa smetnjama u razvoju koja koriste novčanu naknadu za pomoć i negu drugog lica	411 dece (209 dečaka i 212 devojčica) Urbana područja
Broj dece sa smetnjama u razvoju koja koriste usluge socijalne zaštite u zajednici:	
Lični asistent deteta (ukupno)	11
broj dece – dečaci	9
broj dece – devojčice	2
broj dece - uzrast	Od 8 do 18 godina i stariji
Lični asistent deteta (ukupno)	28
Broj dece sa smetnjama u razvoju koja koriste usluge socijalne zaštite:	11 (9 dečaka i 2 devojčice starosti od 8 do 18 godina)

Broj dece koja koriste usluge socijalne zaštite u zajednici:

Dnevni boravak (ukupno)	25
broj dece – dečaci	13
broj dece – devojčice	12
broj dece - uzrast	Od 3 do 14 godina

Podržano stanovanje (ukupno)	8
broj dece – dečaci	3
broj dece – devojčice	5
broj dece (podržavajuće stanovanje) – uzrast	Od 9 do 13 godina

Lični asistent deteta (ukupno)	10
broj dece – dečaci	8
broj dece – devojčice	2
broj dece - uzrast	Od 7 do 14 godina

Savetovanje - terapeutske usluge (ukupno)	7
broj dece – dečaci	4
broj dece – devojčice	3
broj dece - uzrast	Od 5 do 14 godina

Broj dece koja koriste usluge socijalne zaštite: smeštaj u srodničkoj, hraniteljskoj ili drugoj porodici

Broj dece smeštene u srodničkoj, hraniteljskoj ili drugoj porodici (ukupno)	5
---	---

broj dece – dečaci	3
broj dece - devojčice	2
broj dece - uzrast	Od 6 do 10 godina

Broj dece u lokalnoj zajednici koja koriste usluge stambenog zbrinjavanja (smeštena u domove za decu bez roditeljskog staranja)	28
--	----

4.2.2 Zvečan

Proces prikupljanja podataka otkrio je da većina usluga u okviru kategorija *planiranje i evaluacija, podrška samostalnom životu, savetodavno-terapijske i socijalno-edukativne usluge* nije uvedena u praksu lokalnih ustanova socijalne zaštite. Najnovija politička dešavanja rezultirala su dodatnim izazovima i stvorila prepreke pružaocima usluga da pruže pomoć i negu najugroženijoj deci i njihovim porodicama. Za razliku od Zubinog Potoka i Leposavića, pristup uslugama socijalne zaštite i ostvarivanje socijalnih prava dece u ovoj opštini označava značajno pogoršanje i negativne trendove u 2023. godini. Primenjuje se i za šemu socijalne pomoći i za programe dugoročne podrške. Bez potpuno funkcionalnih opštinskih organa nije bilo moguće usvajanje politike i planskih dokumenata. Infrastruktura socijalne zaštite u opštini sada zavisi od drugih nivoa upravljanja i nevladinih organizacija koje mogu da intervenišu u datim okolnostima. Nefunkcionalni organi lokalne uprave stvaraju jaz u koordinaciji socijalnih usluga i ometaju brz i efikasan odgovor na potrebe zajednice.

- **Usluge planiranja i evaluacije**

Usluga *Procena stanja, potreba, snaga i rizika korisnika (i drugih važnih lica u njihovom okruženju)* nije na snazi.

Usluga *Procene staratelja, hranitelja ili usvojitelja* nije uspostavljena i korisnici nemaju pristup istoj.

Izrada plana pružanja pojedinačnih ili porodičnih usluga i mera pravne zaštite (i drugih procena i planova) nije uspostavljena i dostupna korisnicima. Iako je uključena u listu usluga, njena praktična implementacija suočava se sa izazovima zbog ograničenog funkcionisanja pravosuđa. Na osnovu informacija sektorskih stručnjaka lokalnog centra za socijalnu zaštitu, ovu oblast socijalne zaštite treba sveobuhvatno reformisati, dok pravosudna komponenta igra ključnu ulogu u ovom procesu.

Usluga *Dnevni boravak (dnevni centar ili dnevni boravak)* nije uspostavljena, niti dostupna korisnicima. Centar za socijalni rad nema ni finansijske, ni materijalne resurse, ni ljudske kapacitete za uvođenje i održavanje ove usluge. U proceni za 2021, nije postojala ni ova usluga.

Usluga *Pomoć kod kuće* je uspostavljena i dostupna korisnicima i pruža je centar za socijalni rad, ali uglavnom za starije odrasle osobe kojima je potrebna pomoć (gerontološki/kućni asistent). Isto kao i u slučaju opštine Leposavić, usluga se eksternalizuje u centar za pružanje usluga socijalne zaštite u zajednici „Jelena Anžujnska“. Ova sinergija i saradnja se ocenjuje kao dobra praksa partnerstva između institucija i civilnog društva u cilju boljeg informisanja korisnika i pružanja holističkih usluga socijalne zaštite. Trenutno u opštini Zvečan radi 10 gerontoloških asistenata, dok potreba znatno prevazilazi postojeće finansijske, tehničke i ljudske kapacitete. Na osnovu dostupnih informacija, šestoro dece (od 7 do 14 godina) živi u domaćinstvima koja su obuhvaćena ovom uslugom, od toga četvoro dečaka i dve devojčice. Postoji potreba za finansijskom pomoći, obezbeđivanjem higijenskih materijala i računara za efikasnije pružanje usluga.

Usluga *Prihvatište i druge usluge koje podržavaju smeštaj korisnika sa porodicom ili u direktnom okruženju* nije uspostavljena.

- **Usluge podrške samostalnom životu**

Usluga *Podržano stanovanje* nije uspostavljena.

Usluga *Lični asistent* dostupna je deci korisnicima kroz saradnju sa centrom za pružanje usluga socijalne zaštite u zajednici „Jelena Anžujnska“. Trenutno 10 dece (7 - 14 godina) koristi ovu uslugu, od toga 6 dečaka i 4 devojčice. Potreban je dodatni prostor, oprema i didaktički materijal, kao i finansijski i ljudski resursi za efikasnije pružanje usluga i pružanje pomoći svoj deci u potrebi.

Usluga *Obuka za samostalni život* nije uvedena za korisnike u ovoj opštini.

- **Savetodavno-terapijske i socijalno-edukativne usluge**

Usluga *Intenzivna podrška porodici u krizi* nije dostupna korisnicima.

Usluga *Savetovanje i podrška staratelja, hranitelja i usvojitelja*, nije uspostavljena, niti dostupna korisnicima.

Usluga *Podrška porodici koja pruža negu detetu ili odrasloj osobi sa smetnjama u razvoju* je uspostavljena, niti dostupna korisnicima. Centar za socijalni rad pruža usluge psihosocijalnog savetovanja i podrške porodicama u potrebi. Trenutno se kroz ovu pomoć podržava 10 dece sa smetanjama u razvoju (od 7 do 14 godina) u ovim porodicama, od toga 6 dečaka i 4 devojčice.

Usluga *Održavanje porodičnih odnosa i spajanje porodice* nije dostupna korisnicima.

Usluga *Savetovanje i podrška deci u slučajevima nasilja* je uspostavljena i dostupna korisnicima. Sveobuhvatna je i uključuje niz usluga zaštite i reintegracije za žrtve. U 2023, četvoro žrtava je dobilo psihosocijalno savetovanje i psihoterapijske usluge preko centra za socijalni rad. Međutim, neki slučajevi ostaju neprijavljeni centru za socijalni rad i drugim

relevantnim institucijama, a postoji potreba za kontinuiranim podizanjem svesti u zajednici i među žrtvama da prijave nasilje i zatraže pomoć i zaštitu.

Usluga porodične terapije je uspostavljena i dostupna korisnicima, kako u ustanovama za mentalno zdravlje, tako i kod privatnih psihologa i psihoterapeuta. Ove godine u Centru za socijalni rad obrađena su dva slučaja savetovanja u održavanju porodičnih odnosa. Savetovališta omogućavaju članovima porodice da istraže izazove sa kojima se suočavaju u porodičnoj dinamici. Kroz strukturiran i pažljivo moderiran dijalog, članovima porodice se pruža podrška da bolje razumeju svoje uloge koje olakšavaju komunikaciju i rešavanje konflikata. Postoji potreba za izradom protokola za upravljanje stresnim situacijama, i rešavanje konflikata na formalan i neformalan način. Postoji potreba za finansijskom pomoći i dodatnim ljudskim resursima.

Usluga medijacije nije uspostavljena, niti dostupna korisnicima u centru za socijalni rad u Zvečanu.

Usluga SOS linije za pomoć je uspostavljena i besplatno dostupna stanovnicima u Zvečanu, ali ne kod svih mobilnih operatera, što može biti problem u njenoj praktičnoj upotrebi od strane korisnika zbog jezičke barijere. Postoji potreba za koordinisanim pristupom kako bi ova usluga bila u potpunosti dostupna svim stanovnicima kojima je potrebna, s obzirom na to da se pruža preko resornog ministarstva, ali bez efikasne koordinacije sa lokalnim centrom za socijalni rad.

Usluga aktivacije i druge savetodavne i obrazovne usluge i aktivnosti nisu uspostavljene, niti dostupne korisnicima u centru za socijalni rad u Zvečanu.

- ***Stambene/smeštajne usluge***

Usluga Smeštaj u srodničku, hraniteljsku ili drugu porodicu za decu je uspostavljena i dostupna korisnicima. Trenutno je jedan dečak, star 18 godina, smešten u srodničku porodicu putem ove usluge. Usluga je u 2021. bila dostupna preko centra za socijalni rad, koji je pružalac usluge.

Uslugu Smeštaja u domovima (domovi za decu bez roditeljskog staranja) nije uspostavljena i ne pruža je centar za socijalni rad.

Usluga Sklonište i druge vrste boravka (smeštaja) nije uspostavljena, niti dostupna korisnicima.

INDIKATORI - Socijalna zaštita - Opština Zvečan

Broj domaćinstava u kojima najmanje jedno dete prima dečiji dodatak

Broj domaćinstava u kojima najmanje jedno dete prima alimentaciju	930, ova usluga se pruža preko opštine
---	--

Broj porodica koje koriste socijalna davanja

Broj porodica koje koriste šemu socijalne pomoći (NSP)	296
--	-----

Broj dece uzrasta do 14 godina u porodicama korisnicima novčane socijalne pomoći

Broj dece uzrasta do 14 godina u porodicama korisnicima novčane socijalne pomoći	53
--	----

Broj porodica dece sa smetnjama u razvoju koja koriste novčanu naknadu za pomoć i negu drugog lica

Broj porodica dece sa smetnjama u razvoju koja koriste novčanu naknadu za pomoć i negu drugog lica	10
--	----

Broj dece koja koriste usluge socijalne zaštite u zajednici:

Podrška u kući (ukupno)	10
broj dece – dečaci	6
broj dece – devojčice	4
Uzrast dece	7-14
Lični asistent (ukupno)	10
broj dece – dečaci	6
broj dece – devojčice	4
Uzrast dece	7-14

Broj dece koja koriste smeštaj u srodničkoj, hraniteljskoj ili drugoj porodici (ukupno):

Broj dece koja koriste smeštaj u srodničkoj, hraniteljskoj ili drugoj porodici (ukupno)	1
broj dece – dečaci	1
broj dece - devojčice	0
Uzrast dece	18

4.2.3 Zubin Potok

U kategoriji **Planiranje i evaluacija pružaju** se sledeće vrste usluga:

Usluga procene situacije, potreba, snaga i rizika korisnika (i drugih važnih lica u njihovom okruženju) je uspostavljena i dostupna korisnicima. Trenutno 138 dece koristi ovu uslugu (podaci razvrstani po polu nisu dostupni). Tim u centru za socijalni rad radi na usvajanju strategija i akcionih planova. Međutim, u centru nedostaju finansijski i materijalni resursi, a potrebna je i kontinuirana edukacija svih zaposlenih u ustanovi. Centru je potreban dodatni prostor za svakodnevnu negu dece, smeštaj u spavaonicama i stacionarni prostor, zajedno sa laptopovima, računarima i drugom pratećom opremom.

Usluga *Evaluacije staratelja, hranitelja ili usvojitelja*, uspostavljena je i dostupna korisnicima. Trenutno 30 dece starosti 0-18 godina koristi ovu uslugu, međutim broj dece varira. Podaci razvrstani po polu nisu bili dostupni osim što među decom korisnicama ima više dečaka nego devojčica. Nedostaju finansijski i materijalni resursi kod pružaoca usluga, centra za socijalni rad, za efikasnije pružanje ove usluge.

Izrada plana pružanja pojedinačnih ili porodičnih usluga i mera pravne zaštite (i drugih procena i planova) je uspostavljena i dostupna korisnicima. Na osnovu evaluacije koju je uradio centar za socijalni rad, tim centra izrađuje plan i program podrške. Broj dece korisnika (starosti 0-18 godina) je između 15 i 20 godina, od kojih je 10 – 15 dečaka i 5- 10 devojčica, i varira tokom godine. Pružaocu usluga, centru za socijalni rad u Zubinom Potoku, potrebna su materijalna sredstva, dodatni prostor i oprema.

Usluga *Dnevni boravak (Dnevni centar ili dnevni boravak)* nije dostupna zbog nedovoljnog prostora u centru za socijalni rad, koji je delegiran kao pružalac usluge.

Usluga *Pomoć u kući* je uspostavljena i dostupna korisnicima i pruža je opština. Ne postoje precizne informacije o broju korisnika, međutim poznato je da je on veći od postojećih kapaciteta za pružanje usluga. Potrebno je više sredstava za zapošljavanje dodatnih asistenata za kućnu negu. Nedostaje prostora, opreme i digitalnih alata kod pružaoca usluga koji je opštinsko odeljenje za socijalna pitanja.

Usluga *Prihvatište i druge usluge koje podržavaju smeštaj korisnika sa porodicom ili u direktnom okruženju* ne postoji. Na osnovu važećeg zakonodavstva, ova usluga nije predviđena za manje centre za socijalni rad, koji su raspoređeni kao pružaoci usluga.

- **Usluge podrške samostalnom životu**

Usluga *Podržano stanovanje* nije na snazi, dok je stanovanje obezbeđeno za kratkoročne korisnike. Za uspostavljanje i funkcionisanje ove službe, dozvola mora da bude izdata od strane suda, policije i drugih relevantnih institucija.

Usluga *Lični asistent* je uspostavljena i funkcioniše, a lični asistenti su dostupni za decu korisnike. Interresorna komisija u okviru opštinske uprave zadužena je za procenu potreba korisnika. Trenutno 11 dece (7 - 18 godina) koristi ovu uslugu, od toga 7 dečaka i 4 devojčice. Svakako, ovaj broj nije dovoljan da podrži svu decu u potrebi, te su stoga potrebna finansijska sredstva za zapošljavanje dodatnih asistenata. Pružaocu usluga, centru za socijalni rad, potreban je i dodatni prostor i digitalna oprema.

Usluga *Obuka za samostalan život* nije uspostavljena, niti dostupna korisnicima. Iz centra za socijalni rad su naveli da nisu uključeni u važeće zakonodavstvo i njegovu oblast odgovornosti.

- **Savetodavno-terapijske i socijalno-edukativne usluge**

Usluga *Intenzivna podrška porodici u krizi* dostupna je korisnicima i obuhvata finansijsku socijalnu pomoć i savetodavni rad sa porodicom. Oko 100 dece, starosti 0-18 godina, obuhvaćeno je ovom vrstom pomoći. Pružaocu usluga, centru za socijalni rad, potrebna su dodatna finansijska sredstva, prostor i oprema.

Usluga *Savetovanje i podrška staratelja, hranitelja i usvojitelja* je uspostavljena i dostupna korisnicima. Trenutno je 23 dece (0-18 godina) korisnika ove usluge, od toga 15 u srodničkim i 8 sa hraniteljskim porodicama (13 dečaka i 10 devojčica). Centru za socijalni rad, kao pružaocu usluga, nedostaju materijalna sredstva i potreban mu je dodatni prostor i oprema.

Korisnicima je dostupna usluga *Podrška porodici koja brine o detetu ili odrasloj osobi sa smetnjama u razvoju*. Centar za socijalnu zaštitu ulaže maksimalne napore da pruži sveobuhvatnu podršku porodicama u potrebi. Trenutno se kroz ovu pomoć podržava 40 porodica odraslih osoba sa smetnjama u razvoju i 20 porodica sa decom sa smetnjama u razvoju. Od 20 dece sa smetnjama u razvoju, 14 su dečaci i 6 devojčica. Centru za socijalni rad, kao pružaocu usluga, potrebna su dodatna finansijska sredstva, prostor i oprema.

Usluga *Održavanje porodičnih odnosa i spajanje porodice* je uspostavljena i dostupna korisnicima. Ova usluga se uglavnom pruža deci razvedenih roditelja i uključuje savetovanje za pomirenje i posete deci pod kontrolisanim uslovima. Trenutno je 35 dece (0-18 godina) obuhvaćeno ovom uslugom, od toga 21 dečak i 14 devojčica. Centru za socijalni rad, kao pružaocu usluga, potrebna su dodatna materijalna i finansijska sredstva, prostor i oprema.

Usluga *Savetovanje i podrška deci u slučajevima nasilja* je uspostavljena i dostupna korisnicima. Broj dece korisnika je između 15 i 25, od toga 10-15 dečaka i 5-10 devojčica. Centar za socijalni rad je pružalac usluga.

Usluga porodične terapije je uspostavljena i dostupna korisnicima i u većini slučajeva uključuje rad sa psihoterapeutom. Između 15 i 25 dece su korisnici ove usluge koju pruža centar za socijalni rad, od čega 10-15 dečaka i 5-10 devojčica.

Usluga posredovanja je uspostavljena i dostupna korisnicima. Ovom uslugom koju pruža centar za socijalni rad podržava se između 15 i 25 dece, od čega 10-15 dečaka i 5-10 devojčica.

Usluga SOS linije nije uspostavljena, ali postoje zvanične telefonske linije dostupne korisnicima 24 sata dnevno. Postoji potreba za zapošljavanjem novih operatera i uspostavljanjem novih telefonskih linija za pomoć, kao i dodatnog prostora i opreme za pružaoa usluga, centar za socijalni rad.

Usluga aktivacije i druge savetodavne i obrazovne usluge i aktivnosti nije uspostavljena, ni dostupna korisnicima u Centru za socijalni rad.

- ***Usluge stanovanja/smeštaja***

Uslužni *smeštaj u srodničkoj, hraniteljskoj ili drugoj porodici* za odrasle i starije osobe je uspostavljen i dostupan je korisnicima. Ova usluga je predviđena za punoletne osobe od 18 do 28 godina, dok su starija lica zaštićena zakonom koji predviđa da ih podrže naslednici. Trenutno se preko ove usluge smešta pet punoletnih lica. Centru za socijalni rad, koji je pružalac usluga, potrebna su dodatna finansijska sredstva i oprema za efikasno pružanje usluge.

Usluga *Smeštaja u domovima (domovima za nezbrinutu decu)* je uspostavljena, i dostupna je korisnicima. Uslugu redovno pruža centar za socijalni rad. Centru su potrebna dodatna finansijska sredstva i proširenje smeštajnih kapaciteta doma, inventar i oprema za objekat.

Usluga *Prihvatište i druge vrste boravka (smeštaja)* nisu predviđene važećim zakonodavstvom i stoga nisu uspostavljene, niti dostupne korisnicima.

INDICATORS - Social Protection Zubin Potok Municipality

Broj dece koja primaju dečiji dodatak u ruralnim sredinama (ukupno)	1123
Broj domaćinstava u kojima najmanje jedno dete prima alimentaciju	467
Broj porodica koje koriste novčanu socijalnu pomoć	232 u ovom trenutku, ali broj varira
Broj dece uzrasta do 14 godina u porodicama korisnicima novčane socijalne pomoći	80 u ovom trenutku, ali broj varira
Broj porodica dece sa smetnjama u razvoju koja koriste novčanu naknadu za pomoć i negu drugog lica	15 godišnje
Broj dece sa smetnjama u razvoju koja koriste usluge socijalne zaštite u zajednici:	
Lični asistent deteta (ukupno)	11
broj dece – dečaci	7
broj dece – devojčice	4
broj dece - uzrast	18 godina starosti
Broj dece koja koriste usluge socijalne zaštite u zajednici:	11 dece (lični asistent) 7 dečaka 4 devojčice Od 7 do 18 godina
	23 dece (savetodavne terapijske usluge) 13 dečaka 10 devojčica Od 16 do 18 godina

Broj dece koja koriste usluge socijalne zaštite: smeštaj u srodničkoj, hraniteljskoj ili drugoj porodici:

Broj dece koja koriste smeštaj u srodničku, hraniteljsku ili drugu porodicu (ukupno)	5 odraslih
broj dece – dečaci	5
broj dece - devojčice	0
broj dece - uzrast	Od 18 do 26 godina

Broj zlostavljane i zanemarivane dece registrovane u centrima za socijalni rad (ukupno)	To je bilo u prošlosti, ali je Centar za socijalni rad rešio problem.
---	---

4.3 Politike i propisi

U domenu *Politika i propisa*, pozitivni pomaci u ovoj godini uključuju izradu trogodišnjih lokalnih akcionih planova 2022-2024 o unapređenju zdravstvenih usluga za decu i roditelje u opštinama Laposavić, Zvečan i Zubin Potok koje su organizovali centri porodične medicine sa fokusom na imunizaciju i patronažu u zajednici (patronat). Ovo je veliki pomak ka usvajanju strateškog pristupa zaštiti zdravlja dece i poboljšanim politikama i praksama usmerenim na ostvarivanje prava deteta na zdravstvenu zaštitu. Ključne oblasti intervencija za sve opštine uključuju pristup i kvalitet usluga, prikupljanje podataka, razvoj ljudskih resursa i infrastrukturu i opremu.

Još jedan važan korak napred je izrada Akcionog plana za unapređenje statusa dece sa smetnjama u razvoju u Zubinom Potoku.

4.3.1 Akcioni plan o unapređenju zdravstvenih usluga za decu i roditelje koji su izradili centri za porodičnu medicinu

- **Opština Laposavić**

Opšti cilj akcionog plana za opštinu Laposavić je poboljšanje pristupa kvalitetnim zdravstvenim uslugama za svu decu koja borave na tom području. Specifični ciljevi uključuju poboljšanu efikasnost, pristup i kvalitet usluga zdravstvene nege u zajednici i imunizacije, bolji pristup podacima za planiranje i pružanje imunizacije, usluga zdravstvene nege u zajednici i izdvajanja budžeta, povećano znanje i veštine relevantnog osoblja u oblastima imunizacije i zdravstvene nege u zajednici, kao i dostupnost infrastrukture i opreme za pružanje usluga na celoj teritoriji opštine.

Mere za postizanje projektovanih rezultata u okviru specifičnih ciljeva uključuju različite aktivnosti podizanja svesti koje se sprovode kroz edukativne radionice, savetovanje roditelja,

proizvodnju i distribuciju promotivnih materijala o imunizaciji i praćenju i podršci najugroženijim porodicama i onima u riziku. Pored toga, oni uključuju razvoj elektronske baze podataka za imunizaciju, obuku osoblja, uspostavljanje sistema za praćenje i izveštavanje o kućnim posetama, pripremu relevantnih statističkih izveštaja i obuku osoblja o ranom otkrivanju razvojnih problema i ranoj intervenciji sa decom u potrebi. Štaviše, predviđaju nabavku specifične opreme za uslugu patronažne nege, opreme za praćenje specifičnih parametara rasta i razvoja deteta, nabavku mobilnih frižidera za vakcine, skladištenje medicinskog otpada, vozila za rad na terenu, opreme za sterilizaciju, inventara za skladištenje lekova i dokumentacije, nameštaja itd.

- **Opština Zvečan**

Opšti cilj akcionog plana u Zvečanu je da zdravstvene usluge u oblasti imunizacije i patronažne nege dece bolje odgovore na potrebe korisnika usluga. Specifični ciljevi obuhvataju unapređenje dostupnosti i kvaliteta usluga imunizacije i patronažne nege za decu i roditelje, uspostavljanje elektronskog sistema za poboljšani pristup i analizu podataka u okviru Doma zdravlja Zvečan, jačanje kapaciteta zaposlenih u domu zdravlja za proaktivno pružanje medicinskih usluga i efikasnije reagovanje pružalaca zdravstvenih usluga na potrebe korisnika sa savremenom opremom i infrastrukturom.

Mere za postizanje očekivanih rezultata uključuju stvaranje multisektorskih grupa/timova za unapređenje zdravlja dece, uspostavljanje usluge ultrazvučnog skrininga kuka, savetodavne sesije sa roditeljima o ulozi kalendara imunizacije i vakcinacije, savetodavne sesije sa majkama u prenatalnom periodu, decom i adolescentima, savetodavne usluge o nezi, higijeni i ishrani novorođenčadi i uvođenje pozivnog centra. Pored toga, ključne mere uključuju uvođenje novog elektronskog sistema za upravljanje podacima, prenos podataka u elektronskim oblicima, uvođenje elektronskih evidencija o vakcinama, uvođenje elektronskih obrazaca za negu u zajednici i nabavku računara. Štaviše, oni predviđaju edukaciju lekara za pedijatrijski ultrazvučni pregled odojčadi, kontinuiranu edukaciju medicinskih sestara i tehničara, obuku medicinskih sestara za korišćenje aparata za krvnu sliku, obuku o upotrebi informacionih tehnologija i digitalnih alata u praćenju razvoja deteta i roditeljskog savetovanja i obuku o komunikacionim veštinama rukovodećeg osoblja. Na kraju, obuhvataju nabavku dijagnostičke opreme, nabavku opreme za praćenje rasta i razvoja i vitalnih parametara, nabavku digitalne opreme za uslugu patronažne nege, nabavku medicinske i tehničke opreme za rad na terenu i nabavku terenskog vozila za uslugu patronaže.

- **Opština Zubin Potok**

Opšti cilj akcionog plana za Zubin Potok je poboljšanje dostupnosti usluga primarne zdravstvene zaštite u ruralnim područjima opštine. Konkretno, ciljevi su unapređenje dostupnosti i kvaliteta zdravstvenih usluga za decu i roditelje u ruralnim područjima, unapređenje učinka pružalaca zdravstvenih usluga kroz uspostavljanje sistema za elektronsko prikupljanje i analizu podataka, jačanje profesionalnih kapaciteta zaposlenih i unapređenje kvaliteta primarnih zdravstvenih usluga savremenom medicinskom i tehničkom opremom.

Ključne mere za isporuku očekivanih rezultata uključuju savetodavne sesije sa majkama u prenatalnom periodu, savetodavne usluge o nezi, higijeni i ishrani novorođenčadi, povećanu pokrivenost ruralnih područja kućnim posetama, savetodavne usluge i brošure o ulozi vakcinacije i prevencije zaraznih bolesti i savetodavne usluge o uvođenju nemlečne ishrane deci nakon dojenja. Pored toga, oni uključuju kreiranje elektronske baze podataka korisnika usluga zdravstvene nege u zajednici, uvođenje elektronskih dosijea o vakcinama, razvoj elektronske baze podataka sistematskih pregleda dece, izgradnju kapaciteta medicinskog osoblja za korišćenje sistema elektronskog unosa i korišćenja podataka i osnaživanje usluge zdravstvene nege u zajednici digitalnim alatima za praćenje i izveštavanje o kućnim posetama. Takođe, sadrže obuke za ultrazvučni pregled kukova kod dece, specijalizovane obuke za pedijatre, izradu individualnih planova edukacije iz oblasti patronažne nege, imunizacije i pedijatrije, razmenu iskustava i znanja sa udruženjima patronažne nege u regionu, naprednu obuku za IT jedinicu o korišćenju digitalnih alata i elektronskih sistema za razmenu informacija, kao i regrutovanje i orijentaciju novog (deficitarnog) kadra. Ostale ključne mere obuhvataju nabavku medicinske opreme i tehničke opreme za rad na terenu, opreme za praćenje i izveštavanje, opreme za praćenje rasta i razvoja deteta i vitalnih parametara, stomatološke opreme, dijagnostičke opreme (EKG, hematološki analitičar, ergo-hemijska traka, ultrazvučna sonda itd.) i tehničke opreme (LCD projektor, laptop, multifunkcionalni štampač itd.).

- ***Opštinski akcioni plan za unapređenje statusa dece sa smetnjama u razvoju u Zubinom Potoku***

Ovo je još jedan pozitivan pomak u oblasti politike i regulative u ovoj opštini. Opšti cilj ovog akcionog plana je poboljšanje kvaliteta života dece sa smetnjama u razvoju, sa specifičnim ciljevima poboljšanja dostupnosti i kvaliteta usluga u obrazovnom sistemu, zdravstvenoj zaštiti i socijalnoj zaštiti. Ključne mere za unapređenje obrazovanja uključuju stvaranje uslova za osnivanje novih centara za razvoj u ranom detinjstvu, uvođenje i unapređenje službe pedagoških asistenata i unapređenje funkcionalnosti Interresorne komisije (IRK). Ključna mera u okviru zdravstvene zaštite obuhvata razvoj kapaciteta zdravstvenog osoblja i zdravstvenih saradnika. Mere predviđene za unapređenje usluga socijalne zaštite dece sa smetnjama u razvoju uključuju podršku njihovim porodicama, izgradnju kapaciteta relevantnih stručnjaka koji podržavaju njihove roditelje i uvođenje dnevnih usluga nege i usluga ličnih asistenata za decu sa smetnjama u razvoju.

5. Zaključci i preporuke

5.1 Obrazovanje

Ovogodišnji proces prikupljanja podataka ponovo je pokazao negativne trendove opadanja broja dece u gotovo svim nivoima obrazovanja i u svim opštinama. Najviše su pogođene opštine Leposavić i Zubin Potok, koje se sastoje pretežno od ruralnih područja, bez dovoljno razvijene putne infrastrukture i usluga u udaljenim selima, koja se suočavaju sa brзом depopulacijom tokom mnogo godina. Da bi se ilustrovali ovi zaključci, uporedni pregled broja dece u jaslicama u poslednje dve godine ukazuje na smanjen broj dece u 2023. u poređenju sa 2022. Broj dece u vrtiću je takođe opao u ovogodišnjoj proceni za značajan procenat, kao i u pripremnom predškolskom programu. Slični trendovi primećuju se i na nivou nižih i viših razreda osnovnog obrazovanja i srednjeg obrazovanja.

U opštini Zubin Potok, najviše su pogođene škole *Blagoje Radić* u selu Zupče i *Petar Kočić* u selu Brnjak, ali i objekti za rano obrazovanje, osnovne i srednje škole u gradu Zubin Potok. Broj dece u jaslicama u Zubinom Potoku značajno je smanjen u 2023, u odnosu na 2021. (podaci za 2022. nisu bili dostupni). Isti trend opadanja zabeležen je i u vrtiću. U nižim razredima osnovnog obrazovanja, škola *Blagoje Radić* u selu Zupče prijavila je smanjenje broja dece u 2023, u odnosu na 2021. Isto važi i za školu *Petar Kočić* u selu Brnjak. U višim razredima osnovnog obrazovanja, škola *Jovan Cvijić* u Zubinom Potoku prijavila je blagi pad broja dece u poređenju sa 2021. Sličan trend je pronađen i u školi *Blagoje Radić*, u Zupču. Srednja škola u Zubinom Potoku takođe je zabeležila značajan pad broja učenika u 2023, u odnosu na 2021.

U Zvečanu je zabeležen pad broja dece u 2023, u odnosu na 2022. za jaslice i srednju školu.

Svim školama je potrebna podrška za dodatni prostor, opremu, ulaganje savremenih nastavnih sredstava u nastavne kabinete i kontinuirano jačanje kapaciteta nastavnika. Deca pokazuju veliko interesovanje za vannastavne aktivnosti i neformalno obrazovanje i potrebno je uložiti napore da se školama pomogne u ulaganju u ove oblasti. Saradnja sa civilnim društvom i međunarodnim organizacijama u tom pogledu doneće dodatne mogućnosti.

Veoma je teško ublažiti negativne trendove uzrokovane migracijom stanovništva s obzirom na to da je ona povezana sa mnogim faktorima, uključujući ekonomske mogućnosti za ljude, pristup uslugama i infrastrukturi. U slučaju severnog Kosova, politička situacija je još jedan faktor pritiska za migracije, koji utiče i na ukupan društveno-ekonomski razvoj. Apsolutno se preporučuju dodatna ulaganja u školsku infrastrukturu i poboljšanje kvaliteta obrazovanja, uz strateški pristup obrazovanju u okviru integrisanog pružanja usluga za decu.

5.2 Socijalna zaštita

Ovogodišnji izveštaj o prikupljanju podataka označava napredak koji su postigli relevantni pružaoci usluga u oblasti socijalne zaštite. Uvođenje usluga personalnog asistenta i hraniteljstva za decu u potrebi mora da bude prepoznato kao pozitivan razvoj.

Sve u svemu, napredak u pristupu uslugama socijalne zaštite uočen u ovogodišnjem izdanju izveštaja o prikupljanju podataka mogao bi da bude povezan sa proaktivnijim pristupom centara za socijalnu zaštitu, ali i sa mnogo boljim pristupom izvorima podataka tokom procesa prikupljanja podataka. Treba, međutim, napomenuti da je broj dostupnih usluga za decu korisnike u 2023. značajno veći uprkos svim poteškoćama u funkcionisanju pružalaca usluga u ciljnim opštinama, posebno nakon ograničenja u vezi sa COVID-19 i pratećih političkih kriza. Konkretan napredak u pružanju usluga zabeležen je posebno u opštinama Zubin Potok i Leposavić, u sve četiri kategorije usluga, uključujući evaluaciju i planiranje, podršku samostalnom životu, savetodavno-terapijske i socijalno-edukativne usluge i usluge stanovanja/smeštaja. Situacija u Zvečanu ostala je relativno nepromenjena, uz određena poboljšanja na nivou pojedinačnih usluga. Ohrabruju podaci da 1.123 dece prima dodatak kroz sistem socijalne zaštite, a 11 dece sa smetnjama u razvoju ima ličnog asistenta u Zubinom Potoku. U Leposaviću 638 dece dobija dečiji dodatak, dok 11 dece sa smetnjama u razvoju koristi uslugu ličnog asistenta, a petoro dece je smešteno u hraniteljske porodice.

Nedostatak finansijskih sredstava, adekvatna infrastruktura, oprema i stručno osoblje ostaju ključni izazovi za efikasnije pružanje usluga. Politička situacija stvara dodatne prepreke i shodno tome mnogim socijalnim službama nedostaje odgovarajući pravni okvir i nadzor. Nejasna podela rada između pružalaca usluga u dva sistema rezultira nejasnoćama u primeni propisanih mera i izaziva neizvesnost u pogledu prava građana i obaveza institucija.

5.3 Politika i propisi

Početak strateškog planiranja u okviru usluga zdravstvene zaštite za decu je vredan i zapažen napredak u opštinama Zvečan, Zubin Potok i Leposavić, i dobar primer konkretnih koristi koje saradnja sa civilnim društvom i drugim partnerima može da donese lokalnim zdravstvenim ustanovama. Očekuje se da će doprineti boljoj proceni potreba i efikasnijem pružanju usluga i otvoriti nove kanale saradnje, prikupljanja sredstava i mobilizacije resursa za sprovođenje preventivnih programa za zdravlje dece i adolescenata. Važan aspekt je da su opštinski akcioni planovi za zdravstvene usluge za decu izrađeni sa snažnom rukovodećom strukturom s obzirom na to da su predstavnici pružalaca usluga bili direktno uključeni u proces i pružili sveobuhvatan doprinos na osnovu praktičnog iskustva.

